Quaderns de la Igualtat

El segle de les dones

[publicacions]
urv

El segle de les dones

Quaderns de la Igualtat, 3

El segle de les dones

Distinció Maria Antònia Ferrer 2011

[publicacions] urv

Tarragona, 2012

Edita:
Publicacions URV

1a edició: Febrer de 2012
ISBN: 978-84-695-1737-6
Dipòsit legal: T-1631-2011

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili:
Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 - Fax: 977 558 393
www.urv.cat/publicacions
publicacions@urv.cat

Aquesta editorial és membre de la Xarxa Vives i de l'UNE, fet que garanteix la difusió i comercialització de les seves publicacions a escala estatal i internacional.

Índex

La Distinció Maria Antònia Ferrer i Bosch

Presentació

La igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes no s'aconsegueix només mitjançant el coneixement i l'aplicació de les lleis. Es constata dia a dia que persisteixen actituds discriminatòries, normes pautades, hàbits socials i culturals molt arrelats que impedeixen que aquest principi bàsic d'igualtat es dugui a la pràctica satisfactòriament.

Per tot això, segueixen sent necessaris actes de reconeixement que facin visibles les aportacions de les dones en la defensa dels seus drets i en la promoció del coneixement sobre les desigualtats i les discriminacions persistents.

És per això que la Universitat Rovira i Virgili preveu les mesures 1.4 i 1.5 del Pla d'igualtat entre els homes i les dones (2007–2010). Aquestes mesures consisteixen a celebrar un acte per reconèixer la persona o l'entitat de la societat civil i/o el departament o el centre de l'àmbit de la URV que s'hagi destacat per defensar els drets de les dones.

En concret, amb l'eix 1 d'aquest Pla es preveuen una sèrie de mesures dirigides a visibilitzar el sexisme existent, a sensibilitzar i a crear un estat d'opinió favorable a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones.

El sexisme contravé els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat que regeixen la nostra Universitat. El fet de reconèixer que la nostra comunitat forma part del problema ens impulsa a assumir la responsabilitat d'aportar-hi solucions.

En aquest sentit, ens sumem a una de les línies del V Pla d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones de l'Institut Català de les

Dones a Catalunya. Aquest pla treballa per fer possible que es reconeguin les experiències de les dones en tots els àmbits i vol promoure un canvi cultural que propiciï una nova manera d'entendre el pacte social entre dones i homes.

És per això que s'incideix en mesures de sensibilització, formació, i recerca i coneixement de la realitat, i s'hi implica de forma especial els agents educatius, culturals i transmissors de valors.

L'Observatori de la Igualtat fa seu aquest objectiu i treballa per materialitzar-lo en l'àmbit de la URV. Per això, vam considerar necessari que una de les accions a implementar fos donar-li forma a l'acte de reconeixement previst en el Pla d'igualtat.

Creiem en la importància de la visibilització de les dones i de les seves aportacions a la millora de la societat. És amb aquest objectiu que hem volgut posar un nom a la distinció instaurada.

Amb el lliurament d'aquesta distinció es vol continuar sensibilitzant sobre la necessitat de seguir treballant per eliminar les desigualtats existents i destacar la contribució que alguns membres de la comunitat universitària han fet a favor de la igualtat entre els homes i les dones.

La distinció duu el nom de la Dra. M. Antònia Ferrer i Bosch (Tarragona, 1926). Buscàvem una persona de Tarragona que destaqués per haver estat vinculada amb la Universitat i per haver desenvolupat diferents iniciatives per promoure l'educació i el coneixement a la ciutat de Tarragona (és una dona amb una important dimensió de transferència de coneixement i molt vinculada a la vida acadèmica i científica de la Universitat).

M. Antònia Ferrer es va llicenciar el 1949 en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona. El 1976 es va doctorar en Història per la mateixa universitat, de la qual va ser professora titular fins que es va jubilar.

Ha investigat, sobretot, el pensament i la societat del món contemporani. N'ha publicat nombrosos articles en revistes especialitzades i comunicacions presentades en congressos.

Per M. Antònia Ferrer i Bosch, Tarragona sempre ha estat un punt de referència en els seus estudis i publicacions. La seva recerca s'ha adreçat a conèixer l'univers que regia la societat clàssica.

Un cop jubilada, ha dedicat el seu temps a recuperar el llegat cultural de Tarragona (sobretot del món romà). En són exemple els llibres *Context europeu de la Reial Societat Arqueològica* (1994), *Tàrraco: mitologia i cultura religiosa* (1997), *Bacus dels ritus i dels rostres* (2001) o, el més recent, *Història de Tarragona, una ciutat mediterrània*, publicat per Arola Editors el 2006.

El Consell Assessor de l'Observatori de la Igualtat i diverses entitats de la societat civil faran propostes sobre les persones que reuneixin els requisits establerts en cada convocatòria d'aquesta distinció.

El Consell es compromet a fer-ne difusió entre la societat civil i a implicar més agents perquè es duguin a terme propostes, polítiques, mesures o recerques que donin suport a la tasca de les dones en la societat, a fi que es materialitzin els seus drets i es pugui assolir una societat més justa i igualitària.

Bases

Amb aquesta distinció es vol reconèixer les persones, les entitats, les institucions o els col·lectius de la societat civil i del món acadèmic que, gràcies a la seva tasca, hagin fet visibles mesures que hagin comportat defensar els drets de les dones.

1. La distinció consistirà en un guardó que explicitarà la causa del nomenament i la voluntat de la URV i de l'Observatori de la Igualtat a donar suport a les iniciatives preses en aquest sentit.
2. Les propostes es tramitaran a través de l'oficina de l'Observatori de la Igualtat (avinguda de Catalunya, 35 – 43002 Tarragona), a través de l'imprès que es facilitarà en la mateixa seu.
3. La distinció l'atorgarà la majoria de vots. Si algun dels membres del Jurat no pot assistir a la reunió, podrà emetre el vot per escrit i trametre'l, certificat, a la presidenta.
4. Les entitats o persones físiques que puguin rebre la distinció han d'estar vinculades a la província de Tarragona i han de tenir la seu en qualsevol ciutat o poble d'aquesta zona.

Acta del jurat 2011

Sessió: 1/2010
Dia: 2 de febrer de 2011
Hora: 11:00-13:00
Lloc: Aula 513 (campus Catalunya)
Assistència: Inma Pastor (presidenta), Montserrat Palau, Joana Zaragoza, Arantxa Tèvar (secretària)

Es constitueix el jurat que ha de concedir la III Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch. Per a aquesta edició, el jurat està format per la Dra. Encarnació Ricart (presidenta), la Dra. Montse Palau, la Dra. Joana Zaragoza, la Dra. Inma Pastor i la Sra. Arantxa Tèvar (secretària), totes membres del Consell Assessor de l'Observatori de la Igualtat de la URV.

La Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch es crea el 2008, amb la finalitat de complir dues mesures del Pla d'igualtat 2007-10, aprovat pel Claustre de la URV el 24 de maig del 2007. Les mesures 1.4 i 1.5 del Pla d'igualtat entre els homes i les dones (2007-10) preveuen la celebració d'un acte de reconeixement a la persona, departament o centre de l'àmbit de la URV que s'hagi destacat per defensar els drets de les dones. La distinció pren el nom de la Dra. M. Antònia Ferrer i Bosch, historiadora de la nostra universitat i nascuda a la ciutat de Tarragona el 1926, ciutat que ella ha donat a conèixer a través de les seves recerques i publicacions.

D'entre les candidatures presentades, el jurat ha decidit atorgar la Distinció M. Antònia Ferrer i Bosch de l'any 2011, per unanimitat, a la Sra. Marta Selva Masoliver, presidenta de l'Institut Català de les Dones, del 2003 al 2011, i professora associada al Departament d'Estudis de Comunicació de la URV.

De la trajectòria de la candidata, el jurat en vol destacar especialment l'impuls que ha donat a l'Institut Català de les Dones, que ha presidit del 2003 al 2011. Pel que fa a la recerca, s'ha dedicat a l'estudi dels llenguatges audiovisuals, especialment el cinema. Ha estat també vinculada a diverses universitats, ja que des del curs 1993-94 ha estat professora d'assignatures relacionades amb la imatge, la publicitat i el cinema a la UAB, UPF, UOC i URV. Però Marta Selva s'inicia en aquest món dels llenguatges audiovisuals el 1976, quan funda i dirigeix la Cooperativa promotora de Mitjans Audiovisuals Drac Màgic. Des d'aquesta entitat produeixen activitats i materials didàctics per a alumnat de primària i secundària, i també per a la formació del professorat.

Durant l'etapa al capdavant de l'ICD, redacta el V Pla de polítiques de dones 2005-07, que aporta un diagnòstic profund de la situació femenina al país, i el VI Pla 2008-11, que intervé sobre cinc eixos: la transversalització de totes les mesures polítiques que s'adoptin; els canvis culturals per transformar estructures i models patriarcals; la participació, reorganització dels treballs i noves polítiques dels temps; la qualitat de vida i cohesió social, i la intervenció integral contra la violència masclista.

El jurat entén que, en la persona de Marta Selva, hi conflueixen dues línies de treball que li fan merèixer que una institució científica i acadèmica com ara la URV la consideri defensora dels drets de les dones. D'una banda, el jurat li vol reconèixer l'activitat vinculada a la docència i la recerca desenvolupada al llarg de molts anys en diferents institucions públiques i privades. En aquesta tasca ha seguit una línia de denúncia de la invisibilitat de les dones i, al mateix temps, de recuperació d'històries i imatges de dones, feina necessària per eliminar el biaix sexista encara existent en l'àmbit del món audiovisual i cinematogràfic. D'altra banda, el jurat considera que la seva línia de treball divulgatiu està en consonància amb un activisme necessari per garantir la defensa dels drets de les dones. Aquest activisme, doncs, es converteix en compromís polític al capdavant d'un organisme públic que impulsa i enforteix durant els anys que el lidera.

El jurat entén que la tasca de la Sra. Marta Selva Masoliver al capdavant de l'Institut Català de les Dones per convertir-lo en òrgan responsable d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones, que s'han d'aplicar a tots els àmbits de govern, així com el compromís de la candidata amb la docència a la URV des del 2007 la fan adient de rebre aquesta distinció.

Nota biogràfica de Marta Selva

Nascuda a Barcelona el 1953, Marta Selva es va llicenciar en Filosofia i Lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona. Conjuntament amb Isabel Segura, va dur a terme la seva tesina de llicenciatura —la primera redactada entre dues persones— «Revistes de Dones 1846-1935» i obtingué la qualificació d'excel·lent per unanimitat. Una altra de les seves primeres investigacions —amb una beca de l'Instituto de la Mujer— va ser «La imatge de les dones en el cinema històric del franquisme».

Ha estat docent, a la Universitat Oberta de Catalunya, de l'assignatura Antropologia Visual i, a la Pompeu Fabra, de l'assignatura Espectacle Televisiu. A la Universitat Autònoma de Barcelona, on va començar a fer classe, hi va impartir diferents matèries del Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat. També a la Universitat Rovira i Virgili ha impartit l'assignatura Teoria i Anàlisi cinematogràfica i televisiva.

La seva faceta de persona d'acció es manifesta en el compromís amb la Cooperativa Promotora de Mitjans Audiovisuals Drac Màgic, que dirigeix i gestiona intensament del 1976 al 2003. A Drac Màgic, l'activitat creativa i les noves idees per formar en llenguatges i en cultura audiovisuals produeixen activitats i materials didàctics per a professorat i alumnat de primària i secundària.

Marta Selva codissenya campanyes de divulgació cinematogràfica a diverses poblacions de Catalunya, curtmetratges, o l'aplicació de la campanya de normalització lingüística a través del cinema a les escoles. Elabora, conjuntament amb l'equip de Drac Màgic, el Cicle d'Història, Filosofia, Literatura, Art i Música a Través del Film per a l'Etapa de Secundària.

El 1993, des de Drac Màgic, neix una nova iniciativa, que al cap de dinou anys avui encara és viva i sòlida. És la Mostra Internacional de Films de Dones de Barcelona. Marta Selva la codirigeix amb Anna Solà durant onze anys.

Mentrestant fa ponències i comunicacions a congressos i jornades, i escriu articles i capítols de llibre sobre la relació de les dones amb el cinema, la publicitat i els mitjans de comunicació. És coautora dels llibres *Cinema i ensenyament* i *De los que aman: el cine de Isabel Coixet*.

Participa en la Comissió Assessora per a la Reforma Educativa del Departament d'Ensenyament i en la Comissió Assessora per a l'Adjudicació de Subvencions a la Producció Cinematogràfica del Departament de Cultura. També ha estat, del 2000 al 2003, vicepresidenta del Fòrum d'Entitats del Consell Audiovisual de Catalunya.

Marta Selva arriba el 2003 a la Presidència de l'Institut Català de les Dones, amb el govern tripartit a la Generalitat de Catalunya. El pacte del Tinell —signat per les formacions polítiques PSC, ERC i ICV-EUiA— inclou el paper que ha de tenir l'Institut com a òrgan responsable d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones, que s'han d'aplicar a tots els àmbits de govern.

Impulsa activament que es creï l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere, que neix dels grups de recerca de set universitats catalanes. L'Institut imparteix, des de fa quatre anys, el màster oficial en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania, que en el curs 2010-11 segueixen 200 persones.

Les polítiques de dones

Marta Selva

8 de març de 2011

Benvolgudes i benvolguts,

Abans que res voldria expressar el meu agraïment a la Universitat Rovira i Virgili i, en especial, a l'Observatori de la Igualtat pel reconeixement que avui m'atorgueu, amb el benentès que —comptant per endavant amb el vostre vistiplau— l'haig de fer extensiu a un conjunt de persones —dones i homes— que van assumir el compromís de treballar per fer realitat les polítiques de dones en tota la tasca —normativa, legislativa, programàtica…— de l'acció de govern. Des dels dirigents polítics, consellers i consellera que van confiar en mi i en l'equip de direcció que hauria de tirar endavant la feina encomanada —Anna Solà, Mercè Fernández, Isabel Segura, Conxa Royo, Esperança Permanyer, Elena Fuses, Isabel Sales, Lola Santacatalina, Alícia Gamundi, Rosa Altimiras, Rosa Amorós, M. Josefa Reverter—, fins a les responsables d'igualtat i polítiques de dones dels partits del Govern —que anomenàvem, afectuosament, «les tripartites»—, el radi d'influència de les quals va suposar, al seu torn, la implicació d'altres persones situades en altres àmbits del govern catalanista i d'esquerres. Perquè, efectivament, durant els darrers set anys, moltes dones i homes van assumir el compromís de fer efectiu l'acord que es va signar en el Palau del Tinell el 2003 i el pacte de l'Entesa el 2006.

Amb anterioritat a aquesta data i en els dies posteriors al resultat de les primeres eleccions que van donar majoria al govern catalanista i

d'esquerres, representants dels tres partits, de manera il·lusionada i amb visió de canvi, van dibuixar el full de ruta d'allò que s'havia d'assumir en matèria de polítiques d'igualtat. Em refereixo a dones amb noms i cognoms que havien treballat, des de feia anys, pels drets de les dones, des de la seva militància feminista, en el seu partit i en el moviment de dones: Carme Porta (ERC), Lourdes Muñoz (PSC) i Maria de la Fuente (ICV-EUiA). El full de ruta que van elaborar responia a les propostes contingudes en els tres programes electorals respectius, que no naixien justament en la nit electoral, sinó que venien d' un llarg trajecte de pràctica política, institucional i associativa des del que referenciar la seva proposta per al nou govern, un trajecte que, amb la desconfiança d'alguns coreligionaris, però també amb la rotunda convicció d'altres, es va concretar en els següents objectius: apoderar institucionalment l'Institut Català de la Dona (després Institut Català de les Dones), impulsar el Pla de polítiques d'igualtat (de caràcter transversal i amb pressupost consignat), fer realitat la llei contra la violència vers les dones (finalment: la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista i el Projecte de llei per a una nova ciutadania i igualtat efectiva de dones i homes, aprovat pel Govern i presentat al Parlament, on va ser admès a tràmit però on, per motius de calendari, no va ser pres en consideració).

Amb tot, quedaven per bastir les propostes que després haurien d'orientar el dia a dia d'un treball en què la perspectiva de gènere i de les dones havia d'introduir-se en el corrent principal de les polítiques públiques del Govern, amb la consegüent proposta d'implantació territorial i d'aplicació transversal en totes les actuacions i en tots els àmbits, tot comptant amb la participació de les associacions de dones i del moviment feminista. Va ser també posada sobre la taula l'exigència de reconèixer la diversitat femenina, la diversitat social, el cicle vital, la condició física, l'orientació sexual, la diversitat cultural i la territorial.

En aquest sentit el primer pas simbòlic, però important, va ser canviar de nom. L'Institut Català de la Dona va passar a dir-se Institut Català de les Dones. El canvi del singular al plural condensava el posicionament institucional de les polítiques de dones que l'Institut Català de les Dones es comprometia a promoure. El que preteníem era dur a terme un treball guiat per l' exigència de bastir unes polítiques amb el fer i el sentir de l' autoritat femenina, o el que és el mateix: situar les dones com

a subjectes actives de la política tot reconeixent el dret a que les polítiques públiques es pensessin des del reconeixement de la diferència de ser homes i dones en el viatge cap a la igualtat efectiva. Tot això, imaginant el nostre país des de la realitat de les dones i els homes, reconsiderant la centralitat androcèntrica que el patriarcat pretén imposar.

El plural tenia, doncs, la voluntat de reconèixer el lloc i els subjectes dels quals parteix la legitimació de *la política* i també de reconèixer les seves destinatàries.

Com diu Rosario Castellanos al seu llibre *Mujer que sabe latín*:

> La palabra es la flecha que da en su blanco. Sustituirla por otra es traicionar la cosa que aspiraba a ser representada plena y fielmente, con nitidez, con precisión y no a que se le esbozara a grandes rasgos confusos, con la brocha gorda del pintor de burlas [...] El sentido de la palabra es su destinatario [...] estableciendo así la relación del diálogo que sólo es posible entre quienes se consideran y se tratan como iguales y que sólo es fructífero entre quienes se quieren libres.

Aquesta és la perspectiva que animava el treball de construir acords i la seva traducció en lleis, programes i accions imprescindibles per bastir les polítiques de dones: diagnòstics i avaluacions amb agregadors desagregats per sexe, planificació estratègica d'objectius i actuacions, i previsió de mecanismes que permetessin afrontar solucions davant la crònica invisibilitat dels desitjos, les necessitats i les expectatives de les dones que cap govern anterior —si no és que ens remuntem als anys trenta del segle passat— no havia tingut en compte, més enllà de gestos declaratius i actuacions autolaudatòries. És cert que l'ambició era alta, però també ho era —i avui encara ho és més— l'exigència de les dones per veure reconegut el seu paper en la societat i garantit el seu dret a exercir la plena ciutadania.

El canvi de paradigma en el reconeixement de la centralitat de les dones havia de tenir també, en aquest període que iniciàvem, un lloc i unes paraules per pronunciar-lo. Com deia Fina Birulés, al final de la seva conferència pronunciada, en el marc de l'acte institucional, el 8 de març del 2004:

> I no cal oblidar que no es pot inaugurar un món nou sense paraules i formes noves.

Les dues coses les teníem a mà. Érem conscients que heretàvem —i no representàvem— una genealogia de coneixements que tenia, al nostre país, una àmplia trajectòria que s'havia iniciat en les primeres Jornades Catalanes de la Dona del 1976 i que havia produït l'eclosió de la presa de consciència que feia evident allò que vint anys després es va visualitzar com a divisa de la seva celebració: «Les dones sabem i ho volem fer saber.» També heretàvem un marc institucional: el de l'Institut Català de la Dona, creat el 1989 a partir del lideratge de Joaquima Alemany; i un conjunt de fites assolides en l'àmbit de l'estructuració administrativa, pressupostària i normativa que vam comprometre'ns a ampliar i a aprofundir.

Ens sabíem deutores, també, de tot el que havien mobilitzat els feminismes en els darrers quaranta anys, al nostre país, en tots els àmbits: reivindicacions, debats, qüestionament dels rols assignats, crisi, mobilitzacions, pluralitat de veus i posicionaments, unions noves, divergències, dobles militàncies, dones immigrades que desafiaven la seva invisibilitat, pràctiques del feminisme en les institucions, drets sexuals i reproductius, drets econòmics, dones rurals i dones urbanes, teories de la diferència i de la igualtat, teoria queer... Fins al punt que avui les dones de Catalunya —moltes dones— no solament ho sabem i ho volem fer saber, sinó que sabem que sabem —parafrasejant, novament, els eslògans de les jornades feministes.

L'articulació i autoconsciència d'autoritat femenina que ha pres cos i que ha marcat distàncies respecte a la pràctica hegemònica de l'exercici del poder, l'emergència i la visibilitat de fils entrellaçats en nous teixits que acullen la discrepància amb el patriarcat, la insubmissió i la prolífica actitud de revolta dels feminismes —en el sentit que Julia Kristeva ha desvelat de manera tan diàfana en el seu llibre *El porvenir de una revuelta*—, han estat essencials per configurar un espai per a les polítiques de dones. Diu Kristeva:

> Los pensamientos o las escrituras de la re-vuelta tratan de encontrar una representación —un lenguaje, un pensamiento, un estilo— para esta confrontación del hombre con la unidad o el límite de la ley, del ser y del sí mismo [...] a la que el hombre accede en el goce. [...] En la medida que se trata de una mutación de la relación del hombre con el sentido [...], esta re-vuelta cultural concierne

> intrínsecamente a la vida de la ciudad, y tiene, en consecuencia, implicaciones profundamente políticas; plantea la cuestión de otra política. [Julia Kristeva (2000). *El porvenir de una revuelta*. Barcelona: Seix Barral. (Pàg. 27.)]

No seria just eludir —i encara menys en l'escenari en què ens trobem— el reconeixement al fructífer treball d'investigació i formació que, des del mestratge universitari, han dut a terme, des dels estudis de dones i gènere, equips vinculats a l'àmbit historiogràfic, literari, artístic, científic, sociològic... a les ciències polítiques, a l'urbanisme, a les ciències de la salut, al dret, a la psicologia, als estudis de comunicació i a les ciències ambientals. Tots han proporcionat —i segueixen fent-ho— eines fonamentals per clarificar, construir i posar paraules a un saber i un fer que la política pública ja no pot deixar de banda. Sabem que *les polítiques no són neutres* i les investigadores i professores, i els investigadors i professors ja ho sabem, i el que és més important: ara també sabem que sabem.

L'existència d'institucions com ara l'Observatori de la Igualtat de la Universitat Rovira i Virgili i el compromís amb la creació i les activitats de l'Institut Interuniversitari d'Estudis de Dones i Gènere, de les investigadores de totes les universitats catalanes, són materialitzacions d'aquesta pràctica transformadora que es compromet a construir coneixement així com a transferir-lo a la societat, de manera dialogada i en una pràctica relacional que reverteixi també en una millor qualitat de la llibertat femenina, perquè aquella *política nova* de què parla Julia Kristeva faci possible allò que la doctora Montserrat Palau destacava en el darrer paràgraf de la seva intervenció en recollir l'any passat aquesta menció:

> Viure la meva diferència, les meves diferències, com a dona i catalana, i que això no comporti una lesió dels meus drets [...] el meu desig és que les nenes d'ara, vosaltres i jo mateixa, totes les generacions presents i futures, en una societat més justa, siguem dones i catalanes lliures i independents.

100 anys de celebració històrica del Dia Internacional de les Dones[1]

Berta Ramos

El 2011 —any que commemorem el centenari d'aquesta celebració— fa cent anys que la científica polonesa Marie Curie, nascuda el 1867, va rebre el Premi Nobel de Química, «en reconeixement als seus serveis en el progrés d'aquesta ciència, pel descobriment dels elements radi i poloni, l'aïllament del radi i l'estudi de la seva naturalesa i compostos».

Llicenciada en matemàtiques i en física —carrera, aquesta última, en la qual va ser la millor estudiant de la seva promoció—, va superar les barreres de l'època, que li van negar un lloc per investigar a la Universitat de Cracòvia, perquè era una dona, i va ser també pionera a fer un doctorat.

El 1903 havia estat guardonada amb el Premi Nobel de Física, compartit amb Pierre Curie —el seu marit— i amb Henri Becquerel, «en reconeixement als extraordinaris serveis rendits en les seves investigacions conjuntes sobre els fenòmens de radiació descoberta per Henri Becquerel». Marie Curie fou la primera persona a qui es van concedir dos premis Nobel en dues categories diferents.

També enguany fa 80 anys que la Constitució espanyola del 1931 va establir el sufragi universal masculí i femení, i va convertir les dones de l'Estat espanyol en ciutadanes de ple dret, d'acord amb el principi d'igualtat política.

1 Aquest text correspon a la conferència impartida el 10 de març del 2011, a la sala d'actes del Departament de Cultura a Tarragona, titulada «100 anys de celebració històrica del Dia Internacional de les Dones». La conferència fou pronunciada a partir d'una invitació de l'Institut Català de les Dones per celebrar el 8 de març.

Del debat sobre el sufragi femení a les Corts Constituents de la Segona República, en destaca Clara Campoamor, diputada del Partit Radical, advocada i activista feminista. Va defensar les dones com a persones racionals, autònomes i lliures.

El debat al Parlament va ser dur, davant els intents repetits d'ajornar la decisió de donar el vot a la meitat de la població: uns s'hi oposaven per principis i altres —diputats homes i les diputades Victoria Kent i Margarita Nelken— per por del vot conservador femení.

Clara Campoamor va dir que la República es desqualificaria a si mateixa com a règim democràtic, si no aprovava el dret de les dones a votar. Va dir:

> El primer artículo de la Constitución podría decir que España es una República democrática y que todo el poder emana del pueblo; para mí, para la mujer, para los hombres que estiman el principio democrático como obligatorio, este artículo no diría más que una cosa: España es una república aristocrática de privilegio masculino. Todos sus derechos emanan exclusivamente del hombre.

A Catalunya, les dones van votar per primer cop el 1933, en un referèndum a Canet de Mar.

Centrant-nos en el 8 de març, hi ha hagut diferents matisos en batejar el nom del dia. Ara, a Catalunya, parlem de la commemoració del 8 de març com a Dia Internacional de les Dones, en plural.

Tot i que ens identifiquem per una situació de discriminació en diferents graus, les dones som diferents, pensem i actuem de manera diferent, les situacions que vivim arreu del món són diverses i els moviments feministes que han existit, també.

Abans en dèiem Dia Internacional de la Dona i també —posant l'accent en la classe social— Dia Internacional de la Dona Treballadora.

Michelle Bachelet —expresidenta de Xile i ara directora executiva d'una nova entitat específica de l'Organització de les Nacions Unides presentada oficialment aquest mes de febrer: ONU Dones— ha batejat la diada com a Jornada Internacional dels Drets de la Dona.

En les tres últimes dècades, historiadores canadenques, italianes, americanes i espanyoles han investigat sobre els orígens de la commemoració —la qual cosa és, també, una manera d'aprofundir en la història de les dones. I, per falta de proves del fet al·ludit, han contradit

la versió establerta fins a principi dels anys vuitanta com a motiu per instaurar la diada.

Guardo un fullet del 1980 —publicat a Tarragona amb motiu del Dia Internacional de la Dona Treballadora i firmat pel Bloc Feminista, CCOO i l'Associació Catalana de la Dona— que recull la versió del moment: que recordàvem que 129 obreres que feien vaga reclamant els seus drets van morir cremades en una fàbrica tèxtil de Nova York el 1908. Una altra versió situa aquest fet el 1857; però la historiadora del Canadà Renée Côté tampoc no n'ha trobat proves documentals.

Segons els estudis realitzats fins ara, el que va passar el 1857 va ser la realització d'una marxa convocada al mes de març pel sindicat de costureres de la companyia de Lower East Side de Nova York. Reclamaven una jornada laboral de només 10 hores.

Al cap de deu anys, també al març, les planxadores de colls de la ciutat de Troy, de l'estat de Nova York, van formar un sindicat i van fer una vaga per demanar que els augmentessin el salari.

La història del 8 de març reuneix situacions i fets, entre la segona meitat del segle XIX i les primeres dècades del segle XX, que formen un escenari polític i social complex i ric: la lluita pel sufragi femení a països d'Europa i a Nord-amèrica, un sufragi que a l'altre costat del món —a Nova Zelanda el 1893 i el 1902 a Austràlia (aquí de manera restringida)— ja s'hi havia implantat.

També, el creixement del sindicalisme entre les obreres en aquells indrets i a Llatinoamèrica; la lluita entre sufragistes i socialistes —emmarcats, tots ells, en el naixement dels *ismes*: liberalisme, socialisme, anarquisme, comunisme—; la Primera Guerra Mundial, i la Revolució Russa.

El que és clar és que les treballadores de la indústria tèxtil dels Estats Units van tenir un paper important en el naixement de la celebració. El 1909 les de la Companyia de Bruses Triangle, també a la ciutat de Nova York, van protagonitzar una gran vaga, coneguda com *la sublevació de les vint mil* —pel nombre de treballadores i treballadors d'altres fàbriques que els van donar suport—, que va tenir molta repercussió pública.

El Sindicat Internacional de Treballadors del Vestit va iniciar una vaga en solidaritat amb les dones acomiadades de Triangle, i també els van fer costat el Moviment de Dones Nord-americà, la Lliga Nacional

de les Dones Sindicalistes, sufragistes, socialistes i dones de la burgesia. Al febrer del 1910 es posa fi a la vaga, i la gran majoria de treballadores torna a la fàbrica sense haver aconseguit totes les demandes. Particularment, les que reclamaven la instal·lació de sortides d'emergència, escales de seguretat i l'aixecament de la prohibició de tenir les portes obertes del recinte durant la jornada laboral.

Al març del 1911 aquelles mancances van resultar mortals: un incendi va destruir gran part de les instal·lacions de Triangle, van morir 146 dones i moltes van quedar ferides. Els diaris van assenyalar com a culpable un treballador que fumava. La Lliga Nacional de Dones Sindicalistes va començar una campanya perquè es legislés contra els incendis i se'n protegissin les treballadores. Així ho explica la historiadora Ana Lau.

Els orígens de la commemoració estan també lligats als partits socialistes d'Europa i els Estats Units. Allà, des del 1908 les dones del Partit Socialista van organitzar una jornada de reflexió i acció: Woman's Day. La primera va tenir lloc el 1908, al teatre Garrick de Chicago, per fer campanya a favor del sufragi femení i contra l'esclavitud sexual, i se'n van continuar fent fins al 1914.

El 1910 a Copenhaguen, a la Segona Conferència Internacional de Dones Socialistes —llavors l'organització obrera femenina més important d'Europa—, la dirigent socialista (i després dirigent comunista) Clara Zetkin —que en el seu ideari supeditava la causa de les obreres, com a dones, a la lluita de classes— dóna suport a la proposta de dedicar un Dia a la Dona Treballadora, presentada per dues delegades del Partit Socialista Nord-americà: Lena Morrow i May Word.

La resolució deia que, «seguint l'exemple de les camarades nord-americanes» d'organitzar el Woman's Day, la diada havia de servir per promoure el sufragi entre les obreres, entre altres reivindicacions. Hi ha una altra versió de la història que diu que va ser la mateixa Clara Zetkin qui ho va proposar. Sigui com sigui, la iniciativa es va aprovar.

I ara fa cent anys, el 1911, es va celebrar per primer cop la diada el 19 de març a alguns països d'Europa: Alemanya, Àustria, Dinamarca i Suïssa. Es commemorava una revolta de les dones a Prússia per demanar el dret al vot, el dret al treball i la igualtat d'oportunitats per exercir càrrecs públics.

D'acord amb la UNESCO —com declara la directora general de l'organisme internacional, Irina Bokova—, el 2011 celebrem el centenari d'aquesta primera celebració conjunta, a quatre països, amb una Jornada Internacional de les Dones.

Al cap de dos anys, el 2 de març del 1913, a Rússia, les dones van celebrar per primer cop el Dia Internacional de les Obreres, sota les banderes del moviment pacifista, a les portes de la Primera Guerra Mundial.

El moviment pacifista va néixer a final del segle XIX com a resposta a la militarització dels països i a la presència constant de la guerra. Les manifestants russes van ser fortament repremides per la policia tsarista i algunes organitzadores van ser deportades a Sibèria.

Definitivament, el 1977 l'Assemblea General de les Nacions Unides estableix el 8 de març com a Dia Internacional de les Dones. Per tot el que hem vist, com passa amb altres dates simbòliques, aquesta jornada ha nascut, doncs, de diferents fets històrics que n'han estat els precedents.

Tots ells evidencien el protagonisme de les dones al llarg de la història, un protagonisme que s'ha reflectit a través d'experiències col·lectives o de veus que s'alçaven, un protagonisme que sovint ha quedat relegat en els relats oficials, els relats que hi ha disponibles. Segons la historiadora Mary Nash, el poder jeràrquic de gènere (entès, aquest concepte, com la construcció cultural i històrica de com han de ser els homes i les dones, el concepte social establert) ha estat contestat sempre per estratègies de resistència i subversió femenina.

Un imaginari col·lectiu negatiu sobre les dones influïa en la continuïtat de la seva subordinació social; la identitat col·lectiva justificava la privació de drets, la reclusió en l'àmbit domèstic i la negació del dret a la ciutadania política, entès com el dret a votar i a intervenir en els assumptes públics.

En cada moment, dones de diferents països i cultures, a través de diferents moviments, van qüestionar i renegociar les limitacions de les normes de gènere vigents, per tal d'aconseguir més quota de drets i d'autonomia. Així s'estudia ara la història de les dones i de gènere: de manera global.

¿I en quina situació estaven les dones a Occident, una mica abans i una mica després de l'any del centenari, el 1911? Mary Nash diu que el

nou món industrial, consolidat al llarg del segle XIX, va ser una fàbrica «de gènere» construïda de forma paral·lela a la modernitat.

La societat burgesa emergent es regia pel discurs de la domesticitat, recloïa les dones a casa i els assignava el paper d'esposes i mares, mentre que el desenvolupament industrial i el liberalisme va crear l'arquetip de l'home com a ésser treballador, cap de família i proveïdor de l'economia familiar, ciutadà i figura pública. Les lleis regulaven la subordinació femenina a Alemanya, Itàlia, França, la Gran Bretanya, els Estats Units, Espanya i Catalunya.

El 1860 la feminista francesa Marie Deraismes criticava l'ideal de dona com a *àngel de la llar*:

> De tots els enemics de la dona, jo us dic que els pitjors són els que insisteixen a dir que la dona és un àngel. Dir que la dona és un àngel és imposar-li, d'una manera sentimental i admiradora, tots els deures, i reservar-se per a si mateix tots els drets. És pressuposar que la seva especialitat és l'autoanul·lació, la resignació i el sacrifici; és suggerir-li que la major glòria d'una dona, la seva major felicitat, és immolar-se per les persones que estima. És a dir, que ella respondrà a l'absolutisme amb la submissió, a la brutalitat amb la docilitat, a la indiferència amb la tendresa, a la inconstància amb la fidelitat, a l'egoisme amb la devoció.

Aquesta serà l'essència de la ideologia franquista, a casa nostra, a partir del 1939.

A l'altre costat de l'Atlàntic, nou anys abans, el 1851, Sojourner Truth va ser una pionera de les feministes afroamericanes. Exesclava negra i abolicionista, des de la religió va reivindicar el dret a la igualtat com a dona i com a treballadora, en el pol oposat al model de domesticitat i feminitat associat a les seves col·laboradores blanques de classe mitjana.

En el Congrés de la Dona celebrat el 1851, a Akron, a l'Estat d'Ohio, hi va pronunciar un discurs cèlebre, on va explicar l'opressió patida com a esclava i com a dona:

> ¡Mireu-me! ¡Mireu el meu braç! He sembrat i he plantat, he portat la collita al graner i cap home no podia avançar-me. ¿I no sóc, jo, una dona? ¡Podia treballar tant com un home! He criat cinc fills i els he vist venuts com a esclaus, i, quan vaig plorar amb el dolor d'una mare, ningú, excepte Jesús, no em va escoltar. ¿I no sóc, jo, una dona?

Per a les feministes blanques i negres del segle XIX era important interpretar els textos sagrats de manera que l'autoritat divina establís el principi d'igualtat. Per això, a final de segle, Elizabeth Cady Stanton va dirigir una nova versió de la Bíblia, la Bíblia de la Dona, que rellegia els textos sagrats originaris i elaborava una redacció no misògina dels documents més importants del cristianisme.

Tot i la realitat de les dones treballant a les fàbriques, l'obrerisme internacional participava majoritàriament, com la burgesia, de la imatge de la dona com a mare i esposa.

El 1868 obrers tèxtils d'Igualada van escriure, a la Junta Revolucionària, que la mà d'obra femenina representava un desafiament al poder masculí. Deien:

> Un altre inconvenient és que aquestes dones, posades i preferides en el lloc d'operaris, per bé que se les considera mares, filles, esposes, és fàcil veure el seu orgull i predomini respecte als seus pares, marits i germans; i d'aquí vénen els insults, les injúries, els menyspreus, les sentències de gandul i mandrós contra les persones que en un altre cas estimarien i respectarien; i impossibiliten aquestos, en tan trista situació, de poder renyar a aquelles pels seus defectes i errors. Aquest inconvenient dóna com a precisa conseqüència la discòrdia o immoralitat de les famílies dels operaris.

Continuant en el món obrer i traslladant-nos en el temps a la Guerra Civil, l'organització anarquista Mujeres Libres proposava una doble lluita: una lluita antifeixista revolucionària anarquista i una lluita feminista, tot i que rebutjava (és el cas de Federica Montseny) el terme feminista perquè el considerava burgès.

Però el més interessant és que van reivindicar allò que no era habitual en mitjans obrers, és a dir, basar la llibertat de la dona en el desenvolupament de la seva independència psicològica i de la seva autoestima. La militant Suceso Portales va dir:

> El hombre revolucionario que hoy lucha por su libertad sólo combate contra el mundo exterior. Contra un mundo que se opone a sus anhelos de libertad, igualdad y justicia social. La mujer revolucionaria, en cambio, ha de luchar en dos terrenos: primero por su libertad exterior, en cuya lucha tiene al hombre de aliado por los mismos ideales, por idéntica causa; pero, además, la mujer ha de

> luchar por la propia libertad interior, de la que el hombre ha disfrutado ya desde siglos. Y, en esta lucha, la mujer está sola.

Dèiem que a la societat industrial creada al segle XIX hi pervivia la desigualtat. En les dècades següents, gradualment es van anar derogant lleis discriminatòries, tot i que continuaven funcionant els mecanismes informals de control social que confirmaven les dones en una situació subalterna.

Amb la creixent secularització de la societat, el discurs imperant va canviar les explicacions religioses per explicacions sobre la diferència sexual, basades en la naturalesa i sancionades per l'autoritat moderna: la ciència.

Els estudis científics sobre la diferència humana i la diferenciació hereditària van provocar un gran debat europeu sobre la desigualtat de gènere. Molts creien que la reproducció era la base primordial de la funció corporal de la dona, i la maternitat el seu únic destí. Les dones, naturalesa; els homes, raó i cultura.

La capacitat intel·lectual de les dones va ser objecte de debat a Europa i als Estats Units. La feminista espanyola Concepción Arenal va polemitzar amb algunes figures científiques i deia:

> Ni el estudio de la fisiología del cerebro ni la observación de lo que pasa en el mundo autorizan para afirmar resueltamente que la inferioridad intelectual de la mujer sea orgánica, porque no existe donde los dos sexos están igualmente sin educar, ni empieza en las clases educadas, sino donde empieza la diferencia de la educación.

La societat evoluciona i, després de la Primera Guerra Mundial, sorgeix l'arquetip femení de la *dona moderna*. Havien quedat demostrades, durant la guerra, les aptituds de les dones en la producció, en les indústries de guerra i en la resistència a la rereguarda, i eren respectades.

La dona moderna, en els anys vint, era una «garçonne», una noia jove, bohèmia, amb el cabell curt, que vestia robes masculines; i va ser el símbol de la dona alliberada, activa, que escandalitzava pel seu desig de llibertat sexual i que tenia un projecte de vida propi. Fins llavors s'havia negat el dret a la individualitat femenina i a la construcció de la trajectòria personal.

Més endavant, en el període d'entreguerres, tant a l'Amèrica del Nord com als països europeus —cada lloc amb les seves diferències—, el model de *dona nova* incorpora de nou, com a centrals, els conceptes de matrimoni i maternitat, i els fa complementaris a la carrera professional i a les activitats extradomèstiques.

La racionalització productiva pròpia del desenvolupament econòmic fa que les tecnologies s'apliquin a l'àmbit domèstic (amb la nevera, l'aspiradora, la rentadora); aquestes tecnologies fan la feina de casa més fàcil a les dones, que tenen doble jornada: la domèstica i la laboral. El discurs es va adaptar als nous temps, però el sistema va continuar negant la igualtat real.

He intentat fer unes pinzellades històriques de la situació de les dones en el període precedent i posterior al 1911. Hi va haver moltes més figures —dones (tenim la nostra pròpia genealogia), homes i moviments— que van creure en la igualtat i van contribuir al progrés de la situació del segon sexe.

Ara, m'agradaria parlar breument del terme *feminisme* (o *feminismes*), un terme que apareix inevitablement quan es parla de moviments de dones. Avui, entre moltes persones, continua sent un terme rebutjat perquè és considerat radical i excloent (respecte dels homes). Moltes dones que defensen la igualtat de drets puntualitzen a continuació que no són feministes.

I en canvi la paraula feminisme té més d'un segle, un recorregut històric; neix independentment de la nostra voluntat. Apareix a final del segle XIX a França. La historiadora Karen M. Offen creu que el més probable és que fos Hubertine Auclert qui la va crear, tal com ella se l'atribuïa. Fundadora de la primera societat francesa de sufragi femení, el 1879, en un congrés obrer socialista celebrat a Marsella, hi afirmava:

> Aquells que ens neguen la nostra igualtat ara, també ens la negaran en el futur. Per tant, hem de comptar només amb nosaltres per aconseguir la nostra llibertat; no hem d'abandonar les nostres reivindicacions. Durant segles, hem estat massa víctimes de la mala fe per oblidar-nos de nosaltres mateixes per més temps, i per creure que, si treballem pel bé general, aconseguirem la nostra part del bé general.

Al segle XIX la paraula, amb l'arrel del llatí *femina* i l'acabament en *isme*, feia comparable el terme a tots els moviments socials moderns, els *ismes* nascuts al segle XIX, com ara el liberalisme, l'anarquisme, el socialisme, el comunisme. Se li donava un sentit polític al terme, com a organització política de les dones per aconseguir uns objectius.

La paraula es va estendre ràpidament per Àsia, Amèrica Llatina, Europa i els Estats Units; es va popularitzar a través dels diaris; va provocar debats i publicacions específiques, i de seguida va ser rebutjada per alguns sectors socials.

Entre altres persones, dones i homes, Dolors Monserdà —novel·lista, articulista i assagista de la Renaixença— va publicar el 1909 un llibre titulat *Estudi feminista*. Hi proposava un feminisme catòlic i catalanista, en oposició al sufragisme anglès, de tarannà laic.

A l'Amèrica del Sud, a Argentina, ja el 1901 s'hi presenta, a la Universitat de Buenos Aires, una tesi doctoral titulada «El movimiento feminista», que va llegir Elvira López, amb la qual es va doctorar en Filosofia i Lletres. Defensava que el feminisme tenia les arrels en l'evolució econòmica i que era fruit de la ciència positiva i de l'ensorrament dels principis escolàstics. I el 1916, a Yucatán, a Mèxic, s'hi celebrava el Primer Congrés Feminista.

En l'evolució d'aquest terme, avui es parla de *feminismes* i no de *feminisme* (en singular), perquè s'hi engloben diferents moviments plurals, diversos. En general, tot i que els historiadors en tenen diferents concepcions, els feminismes tenen com a característiques comunes que qüestionen la supremacia masculina i volen transformar la situació de les dones, en un moment i un lloc determinats.

A Catalunya, a Espanya, sense oblidar el treball callat de moltes dones i grups, avui no hi ha moviments importants, significatius, de dones, com fa tres dècades, que empenyin la societat a canviar.

La situació de les dones ha millorat significativament, amb la conquesta de molts drets. Per parlar de dues de les últimes lleis significatives, Espanya va aprovar la Llei d'igualtat efectiva de dones i homes el 2007, i Catalunya, la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista el 2008.

Avui els governs democràtics i les administracions, els organismes supranacionals, han assumit polítiques d'igualtat. Cal que la perspectiva

de gènere estigui present en el govern del país quan aprovi una mesura qualsevol que afecti homes i dones. Cal que totes les mesures que s'adoptin siguin transversals i arribin a totes les àrees de govern, perquè, a la vegada, arribin a totes les dones, i de tot el territori, i siguin efectives.

Però ara el panorama és fosc, amb la crisi econòmica. Les retallades en els serveis socials perjudiquen directament les dones, que han d'assumir més quota dels treballs de cura dels altres.

L'Institut Català de les Dones té vigent el VI Pla de polítiques de dones 2008-11, un instrument de planificació estratègica que vol actuar: sobre canvis culturals que transformin estructures i models patriarcals; sobre la participació de les dones, la reorganització dels treballs i les noves polítiques dels temps, i sobre la qualitat de vida i la cohesió social.

El pla també vol fer una intervenció integral en l'abordatge de la violència masclista, que continua causant la mort de dones i dones. En total hi ha previstes 560 actuacions.

Com diu el pla, donant valor a les aportacions de les dones en la construcció, el manteniment i la transformació de la societat, s'avançarà cap a una Catalunya més justa i més equilibrada.

Tot això en l'àmbit col·lectiu, polític, d'organització de la societat. En l'àmbit individual, de la vida de cada persona i de la convivència, crec que el propòsit de les dones consisteix a tenir els mateixos drets que els homes, i qüestionar el codi secret d'un ordre que converteix les diferències en desigualtats.

Nosaltres hem de fer aportacions transformadores que facin que tots visquem millor. En definitiva, viure en igualtat per viure la diferència. Això és difícil, però seria perfecte.

Sigueu realistes: demaneu l’impossible[1]

Coral Cuadrada

> Totes les profecies diuen que l’home provocarà la seva destrucció. Però els segles i la vida que sempre es renova van engendrar també una generació de persones que estimen i somien; homes i dones que no van somiar la destrucció del món, sinó la construcció del món de les papallones i els rossinyols.
>
> Gioconda Belli

1. De primaveres i altres vents

Escriure en els mateixos dies del maig reivindicatiu, de l’explosió, a les places de les ciutats d'Espanya, de la joventut que reclama una democràcia de debò, em fa reflexionar sobre altres moments del passat, i també em condueix, irremeiablement, a llocs pròxims en el temps, però allunyats en l’espai: penso, per exemple, en la Primavera Àrab. La Primavera Àrab ha rebut una notable atenció als mitjans de comunicació occidentals, però pocs han esmentat el rol que les dones hi tenien. En qualsevol cas, però, un cop més, elles hi han estat presents, a l’avantguarda de les protestes.[2]

---

1 Aquest article s’emmarca en el projecte U/33-10, *Per amor a la ciutat: dones del passat, present i futur de Tarragona*, finançat per l’Institut Català de les Dones, del qual sóc investigadora principal. En aquest cas proposo una reflexió sobre la Primavera Àrab, les dones i les revoltes, el Maig del 68 i el 15M, i ressalto la participació política de les dones en les contestacions socials al llarg de la història.

2 <http://opinionessoftheworld.com/2011/01/31/egyptian-women-take-to-the-streets-alongside-the-men-to-protest-the-government/>.

En primer lloc van tenir un paper important a les manifestacions tunisenques, avançaven per l'avinguda Bourguiba al costat dels marits, amb els fills, o soles, i al marge dels homes; formaven línies de protesta, i això —si tenim en compte les idees occidentals sobre les oprimides dones àrabs— hauria d'haver constituït notícia ; però ningú no en va dir res. L'espurna per a la revolta egípcia —la manifestació del 25 de gener a la plaça Tahir— la va encendre la proclama d'una apassionada jove mitjançant un vídeo publicat al Facebook.[3]

Abusar de les dones —una qüestió fonamental en països com ara Líbia— va fer esclatar les consciències: a Tobruk, una noia d'una família de classe mitjana que s'havia acabat de llicenciar (Iman al-Obeidi)[4] va irrompre en una conferència de premsa del Govern, a Trípoli, i va acusar les tropes de Gaddafi d'haver-la detinguda en un control i d'haver-la violada després. Aquella denúncia va promoure manifestacions de dones contra el règim a les ciutats controlades pels rebels: Benghazi i Tobruk. Al Iemen, columnes de dones amb burca van manifestar-se a Sanaa i Taiz per forçar la dimissió del dictador, mentre que, a Síria, les dones es van enfrontar a la policia armada secreta mentre bloquejaven carreteres i exigien que els n'excarceressin els marits i els fills.

Aquests moviments han incentivat l'activisme i la voluntat de canvi. Les dones han recordat la funció de les primeres feministes egípcies, que el 1919 van lluitar per independitzar-se de la Gran Bretanya; així com la implicació que tingueren a Algèria, del 1954 al 1962, per independitzar-se de França. Però avui, a diferència del passat, el nombre de dones actives és molt més gran. Això que acabem d'apuntar impacta encara més quan palpem el silenci amb què les han invisibilitzades, els mitjans de comunicació, que d'una banda només estan atents a les narratives i als discursos que imperen quan es tracta del món àrab (religió, fonamentalisme, petroli i Israel) i que d'una altra banda ceguen les forces socials que estan canviant la vida de centenars de milions de persones.

Els avenços d'aquestes noves generacions en l'educació i en els nivells professionals han col·locat algunes dones com a presentadores en els telenotícies via satèl·lit —Al-Jazeera. Gràcies a l'expansió d'internet i les xarxes socials, han exercit funcions de lideratge en el ciberespai amb una llibertat major que la que mai haguessin pogut tenir a les places de les ciutats.

---

3 <http://boingboing.net/2011/02/02/egypt-the-viral-vlog.html>.

4 <http://www.juancole.com/2011/03/womens-rallies-in-libya-protest-rape.html>.

Font: <http://generoddhhlasdiosas.blogspot.com/2011/05/una-primavera-arabe-para-las-mujeres.html>.

Són també en els moviments obrers i en les manifestacions públiques —Tunísia, Egipte. Les activistes provenen de totes les classes socials: les de classe mitjana i alta sovint concentren les seves energies en els temes de representació política i les lleis que afecten la igualtat. Cercar garanties constitucionals de paritat electoral és un camí possible per contestar la regressió que els comporta els costums patriarcals. A les activistes de les classes obreres, en canvi, els preocupen especialment els salaris i els drets dels treballadors, conscients que, si hi haguessin sindicats més potents, millorarien les perspectives d'aconseguir més drets per a les dones. La sanitat, l'alfabetització i el benestar material són aspectes que afecten totes les dones i, per aquesta raó, d'això, se n'ocupen totes. Saben que, si es democratitza, la política podria, potencialment, dedicar, a les dones i als més pobres, més recursos estatals.

Malgrat el paper preponderant de les activistes femenines en la Primavera Àrab, la majoria dels polítics rarament n'han reconegut la importància, encara que s'hagin beneficiat de tot allò que hi han aportat. En conseqüència, no n'hem vist cap representant en la comissió designada per revisar la constitució egípcia i per preparar les eleccions del setembre. A partir d'aquesta nul·la consideració, s'entén que només s'hagi nomenat

una dona per al gabinet interí, compost per 29 persones. A més a més, forces patriarcals fonamentalistes han decidit que, a causa dels canvis polítics, no cal ampliar els drets de les dones. I el vent va bufar mals presagis el 8 de març. Un grup d'unes 200 dones van commemorar, a la plaça Tahir, el dia internacional de les dones. Joves militants religiosos[5] les van atacar, les van escridassar i els van dir que se n'anessin cap a casa a rentar plats.

Alguns membres dels Germans Musulmans han filtrat que treballen per implementar una forma medieval de la Llei islàmica que comportaria segregar homes i dones als llocs de treball. Per la seva banda, el muftí (o principal assessor sobre dret islàmic del Govern egipci) ha demanat «revisar» les lleis sobre l'estatus personal laic que afavoreixen les dones i que va rebre el suport de Suzanne Mubarak, la moderna esposa del deposat dictador. No obstant això, gran part de les dones egípcies confien[6] que pugui reescriure's la Constitució, de manera que es reforcin els drets de gènere i es conservin els 64 escons que l'anterior parlament els havia reservat. Els polítics del govern transitori de Tunísia —durant dècades el país àrab més progressista quant als drets de la dona— estan decidits a protegir el rol públic de les dones i volen assegurar que estiguin ben representades en la nova legislatura. S'han fixat eleccions per al 24 de juliol de 2009 i s'ha nomenat una alta comissió perquè n'elabori les normes. Aquest òrgan ja ha anunciat[7] que les llistes dels partits hauran de presentar una paritat entre les candidatures masculines i les femenines.

En aquest sistema de llistes, no es vota un individu, sinó un partit que ha publicat una llista ordenada de candidats. Si la llista aconsegueix el 10% dels vots en l'àmbit nacional, se li concedeix el 10% dels escons del parlament. La paritat per a les dones implica que, cada dos candidats de la llista, un ha de ser dona, cosa que els assegura una alta representació. D'aquest procediment se'n diu, de vegades, quota de gènere «cremallera». Tot i que el requeriment tunisenc de paritat de gènere continua sent conflictiu en alguns sectors, l'Assemblea Democràtica Constitucional Ennahda, de Ghannouchi, recentment s'hi va mostrar favorable. En contrast, Abdel Wahab Hani, líder del nou partit de centredreta Al-Majd,

---

5 <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0308/In-Egypt-s-Tahrir-Square-women-attacked-at-rally-on-International-Women-s-Day>.

6 <http://www.almasryalyoum.com/en/node/404087>.

7 <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/9851/World/Region/Tunisia-to-give-women-candidates-parity-with-men-i.aspx>.

es va queixar[8] que la norma suposava «violar la llibertat d'opció electoral» i va insistir que dubtava que fos eficaç per promoure la representació de les dones. No obstant això, l'esquerrà Moviment Ettajdid (Renovació) va lloar la mesura, la va titllar d'històrica i va prometre fer de la igualtat de les dones un «èxit irreversible i una realitat efectiva en la vida política tunisenca». En efecte, Ettajdid vol introduir en la Constitució una esmena explícita sobre la igualtat de drets.

Gestos d'audàcia. Però no exempts de recels. Elles miren cap al futur; però tenen —i els pesa— en la memòria el tracte que van rebre les algerianes que van lluitar per la independència: vuit anys d'esforços per rebre el premi de la marginació i l'exclusió. És lògic, doncs, témer tractes similars tant de liberals patriarcals com de fonamentalistes islàmics.

2. Una mica d'història

Podríem —i ho hem de fer— preguntar-nos per què els mitjans de comunicació no ens informen, una altra vegada, sobre les dones que participen en els moviments de revolta social i si sempre ha estat així —és una pregunta retòrica, és clar.

La divisió sexual de l'espai públic i privat —vigent des dels albors de la humanitat historiada— ens condueix a plantejaments dicotòmics i, a partir d'aquests plantejaments, a asseveracions també binàries, antagòniques i poc matisades, allunyades de les realitats històriques, que mai no són blanques o negres, sinó dominades per la lògica dels grisos. Afortunadament la investigació —duta a terme per moltes estudioses que són feministes o que no ho són— enriqueix, dia a dia, els nostres coneixements. A més, aporta enfocaments nous en relació amb molts arguments —o àmbits— que potser es creia simplement que no eren propis de dones. En aquest sentit, i pel que fa a les dones i a les guerres, cal esmentar el VIII Col·loqui Internacional de l'Associació Espanyola d'Investigació Històrica de les Dones (AEIHM), celebrat a la Universitat de Barcelona al maig del 2000.[9] Però ara no hi vull reflexionar, perquè és un aspecte que —com veiem— està conreat amb profusió.

8 <http://www.kapitalis.com/fokus/62-national/3553-tunisie-la-parite-homme-femme-pour-laconstituante-fait-debat.html>.

9 M. Nash i S. Tavera, *Las mujeres y las guerras. El papel de las mujeres en las guerras de la Edad Antigua a la Contemporánea*, Barcelona: Icaria, 2003. Que està en voga l'interès per aquest tema n'és

Tampoc no em vull centrar en els conflictes armats, sinó en els alçaments espontanis, en la contestació, en els motins, en les revoltes del poble no mediatitzades pel poder ni pels grups dominants. En aquesta mena de conflictes les dones hi tenen un paper ben marcat, molts cops pròpiament i específicament femení, amb estratègies i actituds singulars, gairebé sempre incompreses pels seus coetanis i per les anàlisis dels historiadors (homes) de segles posteriors. Força coneguda és, Lisístrata, gràcies a Aristòfanes; potser una mica menys, Hortènsia, que, en plena República Romana, va tenir la valentia de dirigir-se als triumvirs en un discurs famós.[10] En acabar, els triumvirs es van encendre d'ira pel fet que unes dones haguessin tingut la barra de discursejar-los, de demanar-los responsabilitats i de negar-se a pagar mentre els homes fessin el servei militar. Van ordenar els lictors que les expulsessin del tribunal; però la cridòria de la multitud que s'amuntegava a fora els va aturar. Aleshores, els triumvirs van ajornar les audiències fins l'endemà.

A l'edat mitjana i a l'edat moderna hi trobem que les dones ben sovint protagonitzen les anomenades «revoltes del pa» (són els primers aixecaments populars contra l'agreujament de les condicions de vida, especialment a partir del segle XIV en un context de crisi del feudalisme). Malgrat que la gran majoria de dones vivien immerses en els àmbits de producció destinada al consum propi o aliè, l'organització del món del treball gremial les excloïa de tenir un negoci propi al seu nom, excepte en alguns casos relacionats amb l'estat civil. Amb tot, les dones s'hi van oposar persistentment i van ocupar carrers i places per demanar el dret a sobreviure i també millors condicions de vida, quan es va incrementar el preu dels productes de subsistència.

El polític i filòleg alemany Wilhelm von Humboldt (1767–1835) escrivia que li havien cridat l'atenció grups de dones i de joves que can-

---

un bon exemple el curs de la Universitat d'Estiu de la URV, edició del 2011: «Dones en temps de guerres». En el resum s'hi fa constar: «El fet que des de l'antiguitat les dones les excloguessin dels exèrcits regulars ha comportat que només se n'hagi estudiat la participació en qualitat de víctimes dels conflictes armats. Però les guerres són fenòmens molts amplis i complexos que van més enllà de les lluites entre els exèrcits en el camp de batalla. L'arqueologia dels darrers anys confirma que les dones d'alguns pobles nòmades i seminòmades de les planes d'Euràsia van cavalcar armades amb els homes —una pràctica que l'imaginari grecoromà va considerar símbol de barbàrie. Aquest curs té l'objectiu d'analitzar el comportament de les dones en els enfrontaments armats, des del món oriental fins a l'època medieval, des del punt de vista filològic, arqueològic i historiogràfic.»

10 C. Alfaro Giner i E. Tébar Mejías (ed.), «*Protai Gynaikes*»*: mujeres próximas al poder en la antigüedad*, València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 2005 (p. 79).

taven o conversaven alegrement assegudes davant de casa seva, enmig del carrer, mentre feien punta de coixí, a les poblacions riberenques del Llobregat. Un altre relat ens explica que, a Martorell, el 1789, hi havia mil dones

> que trabajaban en los bolillos y en verano trabajan de dia en dia y en imbierno dende las sinco de la mañana hasta las diez de la noche, y tan contentas de su trabajo que siempre están cantando cansiones honestas y es una melodía el escucharlas.[11]

Aquestes imatges, fins a cert punt plàcides i bucòliques, contrasten amb les que van protagonitzar una quarantena de filadores que el matí del 31 de març del 1628 van interrompre la sessió del Consell de Cent amb el crit de *via fora fam!*[12] A la sala s'hi van sentir altres crits: els dels consellers que alertaven els guardes. Van poder agafar la majoria de dones, però altres es van poder escapar.

El conflicte es produí a causa de la crisi econòmica que patia Europa i també al fet que costava donar sortida a la producció catalana. En aquest context, les filadores van poder ser les primeres que es van quedar sense feina per la pressió dels mestres cardadors de draps, que no els subministraven la matèria primera. Les filadores, llavors, van pressionar el Consell de Cent perquè els garantís el dret a treballar.

El 1789 té lloc la revolta del pa,[13] un moviment protagonitzat per les dones de moltes ciutats catalanes que anaven en contra de l'increment del preu dels productes de subsistència. El 28 de febrer d'aquell mateix any, arran de l'aparició, en arbres i parets, d'uns papers que anunciaven que s'apujava el preu del pa —producte bàsic en l'alimentació de l'època—, les dones van sortir al carrer i van ser les primeres d'iniciar la protesta. Els cronistes ens expliquen que, el primer dia, les barcelonines van recórrer els carrers de la ciutat des de la Boqueria fins a la plaça de Sant Agustí, seguint l'eix viari més concorregut i popular. En el seu recorregut, van incendiar totes les parades de venda de pa que van trobar

11 J. Codina, J. Moran i M. Renom, *El Baix Llobregat el 1789. Respostes al qüestionari de Francisco Zamora*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.

12 *Cf.* M. Vicente Valentín, «Darrere les estructures gremials: dones i institucions econòmiques a la Barcelona del XVII», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, número 13, 1993.

13 O. Pi de Cabanyes, «Dos textos inèdits sobre els "rebomboris del pa" de 1789», *Miscellanea Barcinonensia*, Barcelona, 1972.

fins que van arribar on es pastava i es feia el pa per a tota la ciutat, i també hi van intentar calar foc.

El segon dia del conflicte —és a dir, l'1 de març, diumenge —, van ocupar els carrers i els espais on hi havia instal·lades les institucions del poder, responsables que s'hagués apujat el preu del pa. Aquest segon dia, van anar per l'actual plaça de Palau, on hi havia el palau del capità general —màxima autoritat política de l'època— i la Catedral, i hi van rebentar les portes de la capella de Santa Llúcia. Cal dir que, un cop s'acabà la revolta, es va aconseguir rebaixar el preu del pa i també el de la carn, del vi i de l'oli. Arran d'aquests fets, sis persones van ser condemnades i executades. Una era Josepa Vilaret, *l'Ànec Negre*, casada amb un criat i mare de dos nens. Sabem que havia cremat una barraca perquè ella mateixa, amb orgull, ho va confessar. A la revolta del pa del 1789 hi van participar 8.000 persones, segons algunes de les fonts consultades. En aquest alçament de subsistència, un conflicte que va interessar tant a homes com a dones i que va afectar diverses ciutats catalanes, les dones hi van tenir un clar protagonisme a l'hora d'iniciar-lo i de desenvolupar-lo.

No era la primera vegada que s'ocupaven els carrers de Barcelona per demanar millors condicions de vida, ni tampoc la primera vegada que la mateixa població es rebel·lava contra les institucions de poder responsables del preu dels productes bàsics. Durant l'edat medieval, la carestia de peix i blat provocava que les classes populars reaccionessin immediatament, com ara la revolta del blat, el 1285, i l'enrenou del peix, el 1365, entre d'altres.

3. Dones i revolucions

Les dones van participar activament en tots els esdeveniments que van donar pas a la Revolució Francesa del 1789–1795, les revolucions del 1848 i la Comuna de París, el 1871. El 1789, a França, les dones signaven peticions en què expressaven els seus problemes i preocupacions: l'erosió dels gremis, la falta de protecció policial, etc. Van participar en l'assalt a la Bastilla el 14 de juliol del 1789. A l'octubre d'aquell any, milers de parisenques van fer una marxa per reclamar pa, es van armar i van anar al Palau Reial de Versalles per emportar-se'n el forner. El 1793 uns quants centenars de presoneres radicals van formar la Societat de Dones Repu-

blicanes Revolucionàries, a fi de «ser armades en defensa de la pàtria»; aquesta societat va ser fundada per Claire Lacombe (nascuda el 1765) i per dones obreres que defensaven els interessos de les dones treballadores. Aquesta societat també va ajudar a enderrocar els girondins.

En les revolucions del 1848 —que van esclatar a París, Viena, Milà, Roma, Berlín i altres ciutats d'Europa—, les dones s'unien a les manifestacions i a la lluita. Moltes s'uniformaren com els soldats i van combatre als fronts. A París, un grup de dones actrius, treballadores, escriptores i mestres van sol·licitar el vot al març del 1848; d'altres van formar clubs polítics i associacions de treballadores: la Unió de Llevadores, el Club Fraternal de Bugaderes i l'Associació de Serventes[14]. El govern provisional revolucionari de França, el 1848, va retardar concedir el vot a les dones; tot i així, Pauline Rolen —una mestra radical— va intentar votar en unes eleccions per a l'Assemblea Nacional. Els barons revolucionaris no permetien que les dones votessin. A més a més, la premsa revolucionària es burlava dels clubs de dones. Al final, la II República els va prohibir.

Font: <http://htiemposmodernos.blogspot.com/2008_10_01_archive.html>.

El 1850, la policia va fer una batuda a la Federació d'Associacions de Dones Treballadores. Les que foren arrestades, les van empresonar per

14 Aquí no m'estenc en consideracions procedents de les realitats de l'àmbit català i de l'espanyol, perquè ja n'he parlat en altres llocs —*cf.*, sobretot, C. Cuadrada, «La tasca civilitzadora de les dones: les absències històriques?», a Coral Cuadrada (coord.), *Memòries de dones*, Tarragona: Arola Editors, 2009 (p. 62–66).

haver maquinat contra la societat. El 1851, a França i a Alemanya, s'hi va prohibir a les dones de participar en activitats polítiques i d'assistir a mítings on es parlés de política. Els homes pertanyien a una elit que els permetia ser editors de periòdics. El 1860 els socialistes barons advocaven perquè les dones s'estiguessin a casa. El 1871 les dones van tenir un paper molt destacat en l'alçament de la Comuna de París.

Les dones organitzades en grups creaven institucions per representar els seus propis interessos. Altres dones van formar clubs revolucionaris, van formar la Unió de Dones per a la Defensa de París i l'Atenció dels Ferits, van organitzar revoltes pel pa, per l'enderrocament del govern, pel control dels preus. Durant els mesos que va durar la Comuna de París, les dones van demanar la igualtat de drets i deures amb els homes i van reclamar poder defensar la ciutat en igualtat de condicions que els homes. Una assemblea de la comissió de la Comuna va decidir apujar el sou a les mestres i igualar-lo al dels homes: demanaven educació i treball amb equitat. Durant la Setmana Sagnant, les dones van lluitar, van morir i d'altres van ser jutjades pel govern després que la Comuna fos derrotada. En general, les dones de la classe treballadora van donar suport a les revolucions del segle XIX i, quan va convenir, van morir per elles. Van crear grups polítics i econòmics que representaven els seus interessos i necessitats. Encara que van ser combatudes i vençudes, van deixar un llegat important d'acció femenina que no pot ser oblidat.[15]

Als Estats Units, des del 1840 fins a la guerra de Secessió, les pioneres de l'emancipació van establir una lluita pels drets socials i després pels drets polítics. Les dones es van organitzar en diferents associacions a la recerca d'una identitat pròpia abans de constituir un moviment el 1848. La Convenció de Seneca Falls va ser una iniciativa de dones activistes de les associacions abolicionistes i antialcohòliques. S'hi va sotmetre a votació la Declaració dels sentiments. Elizabeth Stanton hi va llegir el text històric que incloïa la subordinació de les dones als EUA i la discriminació a les escoles, al treball, a la ciutat i a la religió. Fou un acte d'acusacions i raonades vindicacions. Va ser un al·legat sobre la submissió de les dones al poder masculí —en particular al matrimoni— en què no es parlava de classes socials. A la Declaració d'independència dels EUA, del 1776, quan s'hi parla de la igualtat, les dones no hi són considerades:

15 B.S. Anderson i J.P. Zinsser, *Historia de las mujeres: una historia propia*, II, Madrid: Crítica, 1992 (p. 319–325).

> Sostenim com a evidents per si mateixes les següents veritats: que tots els homes són creats iguals, que són dotats pel seu Creador de certs drets inalienables, entre els quals hi ha el dret a la vida, a la llibertat i a la recerca de la felicitat.

Es tracta d'un text vindicatiu de les arrels històriques que permetia la filiació amb els pares fundadors i amb la revolució dels EUA. El 1848 —any de revolucions a Europa, any de manifestacions del partit comunista—, les dones de la Seneca Falls es mostraven en un intent de transformar la societat als EUA[16].

D'altra banda, el 1863, Elizabeth Cady Stanton i Susan B. Anthony, en una assemblea per formar una lliga nacional lleial de dones, es van comprometre a donar suport a Lincoln (que havia promès reconèixer els drets dels esclaus i de les dones). La votació de l'esmena contra l'abolició de l'esclavitud no va tenir èxit; llavors les militants dels drets de la dona van renunciar als objectius específics de servir la nació, convençudes que la seva lluita no era només perquè s'emancipessin els negres, sinó també perquè es poguessin emancipar elles. L'augment del nivell de vida, un nombre menor de fills per família, les ajudes a la maternitat, els sindicats i les noves feines van permetre canviar les dones urbanes entre la dècada dels setanta del segle XIX i la dècada dels anys vint del segle XX.

A les dones de classe obrera de les ciutats, la Primera Guerra Mundial els va permetre fer més treballs no manuals (única tendència promoguda per la guerra). El conflicte va fer que se supenguessin temporalment les condicions de feina de fora de la llar; però els esquemes tradicionals es van restablir en la postguerra. Durant la guerra, s'esperava que els homes anessin al front i que les dones treballessin a les fàbriques, tot ocupant els llocs dels homes (els salaris, però, sempre van ser inferiors). Després de la guerra es va donar per fet que els homes tornessin a ocupar els seus llocs de treball i que les dones se'n tornessin a casa —i els governs es van afanyar a fer-ho possible. Les dones es manifestaven als carrers per les condicions de vida, la pujada del preu del pa, les males condicions laborals i les lleis injustes. 1908: a Barcelona, les dones al Mercat de les Flors hi van organitzar un funeral comú per les dones mortes per l'explosió d'una bomba. 1915: les dones van fer vaga pels preus dels lloguers injustos. 1917: les dones de Torí i París demanaven que s'acabés la guerra i que s'abaratissin els productes de primera

16 Ch. Fauré, *Enciclopedia histórica y política de las mujeres*, Madrid: Akal, 2010 (p. 469–477).

necessitat. 1918: les mestresses de la classe treballadora de Barcelona van convèncer les obreres tèxtils que fessin una vaga pels alts preus.

Jolan Gross-Bettelheim: *Home Front*, 1943

A Rússia les manifestacions de les dones es van convertir en una revolució. El 1917 el Govern es va veure obligat a racionar el pa, i les dones, després de sortir de les fàbriques, feien llargues cues als carrers per poder donar menjar als seus fills, i «els homes deien que era millor morir de fam que fer cua», però «una dona no pot actuar d'aquesta manera perquè és la mare dels seus fills i els ha d'alimentar». Les dones, tipes d'aquella situació, es van manifestar el 8 de març. Demanaven «pau i pa» (més de 10.000 dones). S'hi van sumar altres treballadors i es va fer realitat la vaga general, amb els lemes: «Via el tsar!», «Via l'autocràcia!». A final de març, les dones reclamaven el vot: «El lloc de la dona és a l'assemblea constituent». Els partits polítics competien per aconseguir el suport de les dones en el govern provisional. Ariadna Trykova i la comtessa Sufya Panina es van presentar per aconseguir escons a l'Assemblea de Moscou. El govern va concedir el vot als ciutadans, incloent-hi les dones. Rússia va ser dels primers països a concedir a les dones el dret de votar (el concedí després d'Austràlia, Nova Zelanda i els països del nord d'Europa). Durant la Revolució Russa, hi van haver dones que combatien lluitant i d'altres que treballaven com a infermeres, missatgeres, guàrdies, sentinelles, etc. Lenin va nomenar Alexandra Kollontai comissària de Benestar Públic. Kollontai havia organitzat el Comitè de Dones de Soldats i va organitzar el Primer Congrés de Dones Treballadores i Camperoles. El nou govern va legislar per transformar la vida de les dones. El 1920 es va legalitzar

l'avortament. A la fi d'aquell any les dones soviètiques de la classe obrera havien aconseguit un nivell de progrés similar a les societats capitalistes. Més tard, amb Stalin al poder, les dones van tornar a perdre drets.[17]

4. Aigua de maig

Hi ha molts refranys populars que es refereixen al mes mogut que ens ocupa. En cito només uns quants:

> El maig gemat fa el bon blat i l'agost fa el bon most.
> Maig arribat, un jardí a cada prat.
> Maig arribat, guarda la filosa al costat.
> Dies de maig, dies amargs: els pans curts i els dies llargs.
> Febre de maig, salut per a tot l'any.

I tants d'altres que la saviesa de la gent ha anat conservant i repetint de generació en generació.

Lady Godiva, per John Collier, c. 1897[18]

17 Zinsser Anderson, *op. cit.* (p. 338).

18 Interessant que la llegenda reculli que la dona té d'anar despullada (*cf.* C. Cuadrada, «Cuerpos, textos escritos», Actes del I Congrés Internacional de Cultura i Gènere: «La cultura en el cos», 11-13 novembre de 2009, Universitat Miguel Hernández, Elx, CD).

Una altra qüestió és repassar quants fets històrics han tingut lloc pel maig i com n'han estat de variats. Amb paciència i sense pretendre ser exhaustiva, he elaborat la següent cronologia[19] d'esdeveniments que, segons el meu parer, són ben notables:

868 S'imprimeix a la Xina, el primer llibre de la història: *El sutra del diamant*, a càrrec de Wang Jie.
Segle XI A fi de protestar per l'augment dels impostos, Lady Godiva cavalca despullada pels carrers de Coventry.
1229 Avalots estudiantils a París. Són els primers de què es té noticia.
1348 Una multitud assalta el call de Barcelona després d'una epidèmia de pesta i n'assassina els habitants.
1358 Violenta insurrecció camperola al nord de França.
1429 Les tropes de Joana d'Arc s'apoderen de l'accés a la ciutat d'Orleans.
1431 Joana d'Arc mor a la foguera, a Rouen.
1445 França: un edicte reial crea la Companyia d'Ordenança, el primer exèrcit regular.
1469 Bohèmia: inici de la II Guerra Hussita.
1508 Miquel Àngel signa el contracte per decorar la volta de la Capella Sixtina.
1527 Les tropes imperials de Carles V saquegen Roma.
1618 Defenestració de Praga. S'inicia la Guerra dels Trenta Anys.
1702 Guerra de Successió. Àustria, Anglaterra i Holanda no accepten el testament de Carles II, que cedia els regnes hispànics a Felip d'Anjou, i abonen els drets de l'arxiduc Carles d'Àustria.
1765 Nova Anglaterra: els colons es posicionen públicament contra la britànica Stamp Act (la Llei del timbre).
1791 Polònia basa la primera constitució liberal europea en l'esperit revolucionari francès.
1791 Conseqüències de la Revolució Francesa: a la Societat d'Amics dels Drets Humans s'hi fa públic, per primera vegada, el lema: «Llibertat, igualtat, fraternitat».
1795 França: la Convenció suprimeix el tribunal revolucionari de París.
1796 França: Conjura dels Iguals.

19 Elaboració pròpia.

1797 França: execució del líder de la Conjura dels Iguals, François Noël Babeuf, *Graco*.
1797 Diversos vaixells de l'armada britànica, influïts per la Revolució Francesa, hissen la bandera vermella.
1789 Revolució Francesa: es reuneixen els Estats Generals a Versalles.
1798 França: el Directori invalida les eleccions del mes de germinal en 37 departaments.
1799 Índia: mor lluitant contra els britànics el sultà de Mysore, a la fortalesa de Seringapatam.
1803 Napoleó rebutja la Pau d'Amiens, del 27 de març del 1802, i reprèn la guerra.
1808 Esclata, a Madrid, una sublevació contra les tropes franceses.
1809 La població de Chuquisaca (Bolívia) se subleva contra el colonialisme espanyol.
1810 Revolució de Maig a l'Argentina.
1811 Declaració d'independència del Paraguai.
1814 El rei espanyol Ferran VII anul·la la Constitució de Cadis i la legislació de les Corts de Cadis.
1814 La Pau de París acaba amb les guerres napoleòniques prèvies a l'imperi dels 100 dies.
1824 Els britànics s'apoderen de Birmània.
1837 *Crash* bancari a Nova York.
1846 Els EUA declaren la guerra a Mèxic per poder annexar-se Texas.
1848 Els obrers rebel·lats fan caure el govern de França.
1860 Els Mil de Garibaldi desembarquen a Sicília disposats a conquerir-la.
1862 EUA: l'Homestead Act (Llei d'assentaments rurals) regula el repartiment de terres dels indis entre els colons americans.
1874 França: es prohibeix que els menors de 12 anys puguin treballar.
1876 Insurrecció búlgara contra l'imperi otomà.
1879 Pablo Iglesias funda el Partit Socialista Obrer Espanyol.
1886 Inici de la vaga general a favor de les vuit hores de treball. Neix el moviment sindical als EUA.
1887 El Congrés de la Primera Internacional, celebrat a Ginebra (Suïssa), acorda que se celebri cada any el Primer de Maig (dia del treball), en record dels «màrtirs» de Chicago, per exigir que s'implanti

la jornada màxima de vuit hores, el dret a fer vaga, la llibertat a reunir-se i expressar-se, i el dret a tenir una vida més humana i justa a través de millors salaris.
1888 Brasil aboleix l'esclavitud.
1902 Tractat de Vereeniging: fi de les guerres bòers de Transvaal i Aurenja (Sud-àfrica).
1909 Revolta a Lima (Perú).
1910 Els EUA intervenen a Nicaragua.
1915 Atac sobre Londres amb zepelins.
1919 Països Baixos: s'instaura el vot femení.
1919 EUA: el Congrés autoritza el vot femení.
1919 Bèlgica: jornada laboral màxima de 9 hores diàries.
1928 Mèxic: lluita entre rebels i federals a Manzanillo i Colima.
1933 Els nazis organitzen una crema pública de llibres a Alemanya.
1933 Gandhi inicia una vaga de fam de tres setmanes; protesta contra la repressió a què els anglesos sotmeten els pàries.
1938 El Vaticà reconeix el govern de Franco com a govern legítim de l'Estat espanyol.
1940 Hitler autoritza l'eutanàsia.
1940 Ocupació alemanya dels Països Baixos, Bèlgica i Luxemburg.
1940 Forces aliades són reembarcades a Dunkerque sota el bombardeig alemany.
1945 II Guerra Mundial: Berlín cau en mans dels soviètics. Alemanya es rendeix incondicionalment davant els aliats. Fi de la contesa a Europa.
1952 Grècia: les dones obtenen el dret a votar.
1953 El neozelandès Edmund Hillary i el xerpa Tenzing Norgay coronen el cim de l'Everest.
1960 Es comença a comercialitzar la píndola anticonceptiva.
1962 Algèria: 110 persones moren en atemptats terroristes de la (profrancesa) OAS (Organització de l'Exèrcit Secret).
1963 Greus incidents racials a Alabama (EUA).
1965 Matança d'europeus al Congo.
1968 Moviment revolucionari del Maig del 68, desenvolupat a França durant tot el mes.

1969 Esclata a Còrdova (Argentina) un moviment d'agitació obrer i estudiantil, el Cordobazo.
1972 Xile: Salvador Allende nacionalitza la companyia nord-americana ITT.
1978 Legalització de l'avortament a Itàlia.
1984 Xile: el poble xilè surt al carrer per manifestar-se contra la dictadura de Pinochet.
1985 38 morts a causa dels enfrontaments entre seguidors anglesos i italians en un estadi de futbol belga.
1989 Declarat l'estat de setge a l'Argentina davant l'onada de saquejos a establiments comercials provocats per la crisi econòmica.
1998 L'Assemblea francesa aprova la setmana laboral de 35 hores.
1998 Indonèsia: gràcies a la pressió popular, el corrupte dictador Suharto cedeix el poder al vicepresident.

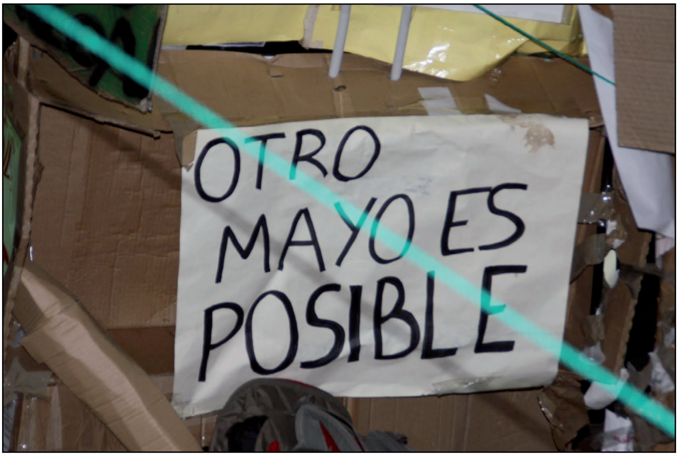

Foto de Visentico/Sento (amb llicència de Creative Commons)

Malgrat que, al llarg dels anys, en el mes de maig, hi hagi hagut tants esdeveniments i tan diversos, arran de la iniciativa del moviment Democràcia Real Ara (conegut per 15M), han aparegut cartells i referències com les que apuntarem a continuació. És evident que, per a l'autor del cartell de la il·lustració que reproduïm («Un altre maig és possible»), només hi ha un maig significatiu, el del 1968. No ho pot ser,

per exemple, el maig del 1802 —inici de la lluita espanyola contra el francès— o el maig del 1871 —última batalla de la Comuna de París, que havia començat al març.

Però el maig del 1968 va ser una flamarada, una fogonada les conseqüències de la qual encara ens afecten avui (la prova, el cartell que comentem), però no perquè el moviment s'hagués posat en pràctica mitjançant algun tipus de reforma institucional. Al contrari, la immediata reacció al Maig del 68 va ser la mobilització de la dreta. Coneixem per Maig Francès (o Maig del 68) la cadena de protestes que es van dur a terme a França (i, especialment, a París) durant els mesos de maig i juny del 1968. Aquesta sèrie de protestes la van iniciar grups estudiantils d'esquerres contraris a la societat de consum. Posteriorment s'hi van unir grups d'obrers industrials i, finalment, i de forma menys entusiasta, els sindicats i el Partit Comunista Francès.[20] Tot plegat va provocar la major revolta estudiantil i la major vaga general de la història de França[21] (i possiblement de l'Europa occidental), que fou secundada per més de 9 milions de treballadors.

El Maig del 68 va estar vinculat amb el moviment hippy, que s'estenia llavors. La magnitud de les protestes no havia estat prevista pel Govern francès, i va posar entre les cordes el govern de Charles de Gaulle, que va arribar a témer una insurrecció de caràcter revolucionari després que s'estengués la vaga general. Això no obstant, la major part dels sectors que van participar en la protesta no van arribar a plantejar-se prendre el poder ni insurgir-se obertament contra l'Estat, i ni tan tan sols el Partit Comunista Francès va arribar a considerar seriosament cap d'aquestes possibilitats. El gruix de les protestes va finalitzar quan De Gaulle va anunciar eleccions anticipades, que es van fer el 23 i el 30 de juny. Després de les eleccions de juny, el Govern francès va reconèixer la necessitat d'emprendre una política de reformes profundes per afrontar el malestar social. A l'abril del 1969, es va celebrar un referèndum sobre el projecte de regionalització (una de les principals reivindicacions polítiques d'aleshores era una major descentralització de l'Estat) i la reforma

20 J.M. Sánchez-Prieto, «La historia imposible del Mayo francés», *Revista de Estudios Políticos (Nueva Época)* (112), 2001, p. 109–133.

21 E. J. Hobsbawm, *Revolucionarios: ensayos contemporáneos*, Barcelona: Ariel, 1978.

del Senat, que De Gaulle va plantejar com un plebiscit sobre la seva gestió en anunciar que abandonaria la presidència si no triomfava el sí.

Tot i les amenaces del president, els francesos van votar majoritàriament el no i van fer que De Gaulle es retirés de l'escena política. Aquests resultats van mostrar que De Gaulle i la seva generació no eren, per a la població francesa, els que podien dur a terme la reforma social i política que el país necessitava. La derrota gaullista marca l'inici de la fi de la generació de líders polítics que havien dirigit l'Europa occidental des de la fi de la II Guerra Mundial. També enterrava el model de lideratge personalista que fins llavors havia marcat la Cinquena República Francesa.

Els successos de maig i juny a França, s'enquadren dins una onada de protestes (protagonitzades, sobretot, per sectors polititzats de la joventut) que va recórrer el món durant el 1968. Aquests successos es van estendre per la República Federal d'Alemanya, Espanya, Mèxic, Argentina, Uruguai, Estats Units i Txecoslovàquia... El Maig del 68 va arrelar en les consciències i va canviar molts usos i costums de la societat civil, però al llarg dels anys. Ningú no va proposar cap reforma concreta ni específica de cap institució. A tot estirar es va desitjar vagament una revolució d'envergadura indeterminada; fins i tot es parlava de la «revolució de la vida quotidiana». En aquest context revolucionari podem, un altre cop, fer-nos l'eterna pregunta: «També hi eren les dones?»

Fa tres anys —quan se'n van complir quaranta de l'històric maig que no tan sols va commoure París, sinó que va córrer com una reguera de pólvora per nombroses ciutats i campus universitaris del món—, els mitjans de comunicació multiplicaven les entrevistes als antics líders, pensadors, participants i simples testimonis d'aquells fets que van canviar les societats occidentals. En moltes d'aquelles entrevistes s'hi va anomenar el feminisme. Per exemple, quan van preguntar a Daniel Cohn-Bendit si el 68 va fer possible el triomf del feminisme contra el masclisme generalitzat, el personatge més famós de la cèlebre revolta (avui eurodiputat) va assenyalar que les dones es van enfrontar al masclisme dels homes d'esquerra, perquè l'eix fonamental que va articular aquells esdeveniments va ser reivindicar que cadascú pogués gaudir d'una vida autònoma.[22]

22 Alain Tourain també comparteix aquesta opinió (*cf.* <http://terranoticias.terra.es/cultura/articulo/mayo_alain_touraine_2484769.htm>).

Llegeixo les pàgines de periòdics i suplements literaris (inclòs *Le Monde*), i només hi trobo senyors que narren i exposen les seves interpretacions dels esdeveniments (moltes, molt pertinents). Pocs mitjans de comunicació es van fer ressò de les veus femenines.

Però sabem que el desig de mostrar les sovint penoses condicions de vida dels treballadors va fer que Simone de Beauvoir, amb Sartre, donés suport als estudiants. Així mateix, l'any anterior, ambdós filòsofs havien participat en el Tribunal Russell, reunit a Copenhaguen, per condemnar la massacre de civils en la guerra de Vietnam, cremats pels bombardejos de napalm. La mateixa indignació es trobava entre els estudiants del 68.

En les últimes pàgines de *Tout compte fait* (Final de comptes, 1972), fidel a l'objectiu que s'havia fixat de «dissoldre tota mistificació, dient la veritat», Beauvoir reconstrueix la insurrecció com una observadora que narra els fets amb un to allunyat de l'exaltació èpica. Així, no deixa d'al·ludir a la deriva del mes següent (el juny), a la violència de grups extremistes armats amb barres de ferro i al desordre i la brutícia d'una Sorbona caòtica. Amb tot, també ens fa arribar l'entusiasme que li produïa el clima d'efervescència i canvi dels primers dies en què tot semblava possible en aquella universitat oberta a la vida:

> Mai, ni en la meva joventut d'estudiant, ni tan sols al començament d'aquest 68 m'hauria pogut imaginar una festa semblant [...] als murs hi florien els meravellosos eslògans inventats unes quantes setmanes abans a Nanterre [...] a les escales o al mig del pati, hi havia grups que discutien acaloradament [...] joves i menys joves abarrotaven els bancs dels amfiteatres: qui ho volia prenia la paraula, exposava el seu cas, les idees, suggeria tasques i consignes.[23]

El seu diagnòstic final al·ludeix a la profunditat del fenomen quan afirma:

> Els partidaris de l'ordre només van voler veure en els esdeveniments del Maig una explosió juvenil i romàntica: en realitat es tractava d'una crisi de la societat; no pas la crisi d'una generació.

El Moviment d'Alliberament de les Dones va ser la forma particular que va adoptar el feminisme en el context polític posterior al Maig

23 Les el·lipsis són meves.

Francès. Del moviment estudiantil del 68, en va recollir les concepcions polítiques, la definició extensa de què és política, el radicalisme, la utopia i el messianisme, i a tot plegat li va donar continuïtat. «Tot és polític», es va dir durant el Maig del 68. És a dir, que la política no era un àmbit separat de la resta de la vida, ni la comesa exclusiva dels professionals de la política. Tot es podia posar en dubte: la política, les relacions socials...; però també la vida quotidiana, la cultura, la filosofia de la vida... L'objectiu era «canviar la vida». La democràcia només es concebia directa, immediata; se n'excloïa qualsevol idea de democràcia representativa. Aquesta concepció va ser també la del Moviment d'Alliberament de les Dones, que afirmava: «Allò que és personal també és polític.» Amb això volia dir que les relacions personals i privades[24] —domèstiques; però també afectives i sexuals— són, alhora, relacions socials. Són polítiques en la mesura que són col·lectives, fins i tot si es produeixen, ben sovint, en relacions interindividuals. En aquest sentit, no hi poden haver solucions individuals.

Eslògans feministes en una manifestació parisenca.
(Foto: DR/Jean-Claude-Jean-Claude Seine.)

24 Darrerament m'ha interessat una reflexió que matisa la tradicional dicotomia entre «espai públic» i «espai privat», des de l'òptica de les teories feministes, l'arqueologia i la literatura (*cf.* C. Cuadrada, «Mujeres y espacios», *Triangle*, 4, juny del 2011, p. 1–24).

La perspectiva era radical. No es tractava de millorar la condició de les dones en la societat, d'obtenir més drets, més igualtat. Es tractava de canviar la societat, perquè aquesta societat es basava en l'opressió i en l'explotació de les dones. La utopia consistia a no acceptar la situació donada com una realitat a què calia adaptar-se, sinó a afirmar que tot és possible i que no cal escollir res ni renunciar-hi. I el Moviment d'Alliberament de les Dones reprenia, pel seu compte, el messianisme del moviment obrer, i proclamava que «alliberant-se, les dones, alliberarien tota la Humanitat sencera».[25]

5. *Spanish Revolution*

Se'm podria objectar que ha plogut molt des del Maig Francès. Ens podríem anostrar les provocadores paraules de Daniel Cohn-Bendit que demanen a les noves generacions que se n'oblidin, ja que el món contra el qual ell va lluitar fa quaranta anys no existeix. I perquè no hi hagués cap mena de dubte sobre el que assegurava, va pontificar que aquell «passat s'havia mort» definitivament —abans de fer un tomb pel món per divulgar un llibre d'entrevistes titulat lapidàriament *Forget 68*.[26] Els nous drets de les dones, dels homosexuals, dels disminuïts, etc., i la consciència ecològica, adquirits després del 68, han creat un món veritablement nou. I també han fet que les velles lluites de quatre dècades siguin anacròniques i inadequades per a la societat actual —segons l'autor.

Ara bé, ¿és cert, això? Als fòrums de la joventut conscienciada i rebel, s'hi parla d'Espanya com a avantguarda de la defensa dels drets de les dones; però el 20 de maig, a algunes activistes que van intentar penjar una pancarta amb l'eslògan «La revolució serà feminista o no serà», les van escridassar, les van agredir i els van estripar la pancarta. Des d'aleshores, les cartes de les indignades han circulat per la xarxa, s'han reforçat els tallers feministes per a principiants a les acampades i s'ha escrit sobre el dret de les dones, un dret que s'ha reivindicat un altre cop, ara i sempre,

25 F. Picq, «El hermoso post-mayo de las mujeres», *Dossiers Féministes,* 12, 2008, p. 69–77.

26 «El 68 va ser la revolta dels joves contra el món creat pels seus pares […] després de la guerra, […] rígid i conservador.» (Les el·lipsis són meves.) *Cf.* D. Cohn-Bendit, *Forget 68,* París: Editions de l'Aube, 2008.

sense abaixar la guàrdia, malgrat les opinions dels antics líders revolucionaris, que des de fa temps s'han arrepapat bé a les poltrones.[27]

Font:http: //www.caladona.org/termomix/archives/tag/acampadasol.

El moviment de dones ha explicat en un manifest per què dóna suport a les mobilitzacions del 15M i quines reivindicacions hi fa. També hi demana que el feminisme sigui a les places. L'agressió a la pancarta feminista va fer que es convoqués un taller sobre feminisme per a «principiants» al qual van assistir moltes persones. Hi van preguntar què s'entenia per feminisme i se'ls en va aclarir el significat que té avui.

Aquest n'és el manifest:

27 «Arrancan pancarta feminista en Sol... pues eso, uno rápido para decir que varias compas colgaron anoche tres pancartas que ponían: "la revolución / será / feminista" (el "o no será" no dio tiempo a pintarlo) y cuando las colgaron, recibieron insultos, las increparon y un tipo "engorilado" que estaba en el andamio arrancó la parte que ponía "feminista" y saludó a lo torero en la plaza, recibiendo aplausos y vítores a la que mucha gente gritaba que la revolución no es una cuestión de sexos o que es de todOs, o que el feminismo es lo mismo que el machismo...», *cf.* http://imaginasinpermiso.blogspot.com/2011/05/arrancan-pancarta-feminista-en-sol.html . V. també: http://www.caladona.org/termomix/archives/4638.

> Volem una societat en què el centre siguem les persones i no els mercats. Per això reivindiquem: serveis públics gratuïts i vitals, com ara l'educació i la salut, enfront de les retallades socials i la reforma laboral.
>
> Exigim l'ús d'un llenguatge no sexista que anomeni totes les persones i estigui lliure d'homofòbia, masclisme i racisme.
>
> Volem que els homes i les dones es comprometin a construir una societat que exclogui la violència masclista.
>
> Les persones som mestresses del nostre cos; per això, podem decidir què en fem, com en gaudim, com ens hi relacionem i amb qui ens hi relacionem.
>
> Volem una societat diversa que respecti les múltiples formes de viure el sexe i la sexualitat (lesbianes, gais, intersexuals, bisexuals, transsexuals, transgèneres, queers…).
>
> Reivindiquem l'avortament lliure i gratuït.
>
> Per sortir de la crisi, és imprescindible incorporar l'enfocament feminista en les polítiques econòmiques, en els serveis públics, en la creació d'un altre model de ciutat i en les polítiques ambientals.
>
> Exigim que les treballadores domèstiques (o empleades de la llar) se'ns inclogui en el règim general de la Seguretat Social.
>
> Exigim que la transexualitat no es tracti com una malaltia.
>
> Exigim papers per a totes i que les dones immigrants gaudeixin de tots els drets.

Com assegura una de les portaveus del col·lectiu des d'un dels tendals de la plaça del Sol de Madrid, es tracta d'una revolució per la llibertat de tots i totes, d'homes i dones, que comencen a despertar-se malgrat els impediments i l'opressió d'un sistema polític, econòmic i social que es va oblidar de les persones i va construir un món de paper, l'únic valor del qual són els diners. Hi hi haurà avanços, retrocessos i dificultats, desacords i distints punts de vista que hauran de convergir, ja que hi destaca l'aposta pel procés, que va més enllà de la immediatesa i del pragmatisme, una nova actitud vital davant del món que anirà creixent sostinguda per les bones intencions i el genuí intent que joves i no tan joves han projectat cap al futur.[28] Per fer un altre món possible, s'obre, doncs, un camí d'aprenentatge, una altra via civilitzadora de les vies civilitzadores a què estem tan habituades les dones des que el món és món.[29]

---

28 <http://www.amecopress.net/spip.php?article6955>.

29 Aspecte que també m'ha interessat (cf. C. Cuadrada, «Otra Universidad es posible», ISBN 84-934085-0-6, 2004, p. 75–93).

Hannah Arendt va dur a terme una reflexió original sobre l'acció humana. Pretenia unir la vida del pensament amb la vida de l'acció. Pensava en l'acció humana a partir de la natalitat. Cada ésser humà que neix és un nou començament, un *beginner*. L'espontaneïtat del nounat és l'anunci d'alguna cosa que és imprevisible. Aquest nou començament obre la possibilitat d'un segon naixement, la seva inserció en el món a través de la paraula i de l'acció. I, fidel a les meticuloses distincions que li agrada de fer, Arendt explica que actuar no és ni laborar ni produir. Laborar és dur a terme el treball improductiu pel qual se satisfan les necessitats vitals. No deixa empremtes. Les dones ho sabem tot, d'aquesta feina. Són les tasques domèstiques: treure la pols avui per tornar a començar demà. És una lluita contra la invasió de la natura, contra la degradació. Sense aquest interès a mantenir netes les cases, donar de menjar, ocupar-se de cuidar malalties i debilitats, cap altra empresa no seria possible. Una feina poc heroica que, quan la fa un heroi com ara Hèrcules —netejar els estables del rei Àugies—, esdevé gesta justament perquè només la fa una vegada.

Estem en condicions de replicar contra alguns dels llocs comuns de la nostra cultura patriarcal i afirmar, utilitzant els ensenyaments d'Arendt, que dir que «Hèrcules és un heroi» és un prejudici, i a continuació emetre un judici com aquest, referit a un exemple concret: «l'heroïcitat és viure com una mestressa de casa». Produir és treballar per fer un objecte, que es converteix, així, en el fi de la feina feta. Aquí tot són empremtes; el nostre món és ple d'objectes produïts. La producció humana construeix i destrueix, utilitza i força, empra els recursos per obtenir un producte final. El llenguatge dels mitjans i els fins li és absolutament apropiat: transformar les primeres matèries, usar instruments, obtenir resultats, utilitzar recursos, aconseguir els objectius.

L'acció ni és la feina vital, ni és el treball productiu. La capacitat d'actuar és la cosa que fa que la vida sigui valuosa. Perquè som començadors, *beginners*; perquè cadascun de nosaltres anunciem quelcom nou, imprevist —viure sense actuar és com renunciar a la nostra humanitat. Es pot viure sense laborar i sense produir —quan d'altres ho fan per nosaltres, de manera que les nostres necessitats vitals restin satisfetes—; però viure sense actuar, malgrat que tantíssims humans han viscut i viuen d'aquesta manera, no posseeix la dignitat de la vida humana. Actuar és

néixer en un món de relacions humanes de què es forma part en prendre la paraula públicament i en proposar, donar suport i realitzar iniciatives a l'espai públic. L'acció és concertada, perquè, si un la comença o la proposa, té de comptar que molta gent la realitzarà: som a l'espai en què ni hi ha ningú que ordeni ni ningú que hagi d'obeir, perquè les coses es fan per acord mutu, després de discutir i dialogar.

Aquest esment a la natalitat com a renovació, al nounat com a ésser d'esperança de canvi, troba el seu ressò en les paraules d'Eduardo Galeano a l'acampada de Barcelona, el 24 de maig:

> Cada cop que m'acosto a aquestes extraordinàries concentracions de gent jove, penso que hi ha un altre món que ens espera. Aquest món merdós està embarassat d'un altre món, i són els joves els que el tiren endavant.[30]

Acabo expressant el meu agraïment més profund als joves i als que ja no ho són tant que han fet possible aquest maig del somni de l'impossible.

Vilallonga del Camp, maig de 2011

30 <http://www.youtube.com/watch?v=8YoeNtvwMOo>.

Quaderns de la Igualtat és una iniciativa de l'Observatori de la Igualtat de la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta publicació representa la materialització de diverses mesures previstes al Pla d'igualtat de la URV (2007-2010), en què es plasma el compromís de la Universitat amb els valors de la igualtat i la no-discriminació. Quaderns de la Igualtat vol ser un espai que serveixi per difondre l'activitat investigadora en matèria de polítiques d'igualtat per raó de gènere i aspira a facilitar a la comunitat acadèmica i científica una nova eina al servei de la transferència de coneixement sobre dones i feminisme.

OBSERVATORI DE LA IGUALTAT
de la Universitat Rovira i Virgili

[publicacions]
urv